

0. slide opening (De Beerze, zie website [BHIC](#))

Mobiel Erfgoed – Midden in de Samenleving

Arjen Kok (RCE)

Amersfoort 5 maart 2016

Algemene Ledenvergadering Historisch Railvervoer Nederland

1. slide Ontwikkelingen in de erfgoedzorg

Sinds de jaren '80 heeft de erfgoedzorg grote ontwikkelingen doorgemaakt. Er is een enorme toename van erfgoed en zo ongeveer alles kan tegenwoordig erfgoed zijn: landschap, gebouwen, tradities, ambachten, archeologie, internet, alles. Dat vraagt om een andere omgang met erfgoed. Vanuit het cultuurlandschap en de ruimtelijke ordening zijn nieuwe inzichten ontwikkeld. Erfgoed is niet langer alleen een kwetsbaar kasplantje dat beschermd moet worden. Het kan ook een drijvende kracht zijn in de dynamiek van de samenleving van de 21ste eeuw. Van instandhouding naar behoud door ontwikkeling.

2. slide De woning van de kampcommandant in Westerbork is onder een glazen stolp geplaatst.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is in de loop van de tijd ontstaan door de fusie van verschillende rijksinstellingen. Nu zijn de domeinen gebouwd erfgoed, archeologie, museale collecties en cultuurlandschap bijeengevoegd. Dat betekent dat ook verschillende regimes van erfgoedzorg nauw met elkaar in aanraking komen. De zorg voor monumenten richt zich vanouds op de bescherming gebouwen op grond van de monumentenwet. Ook archeologie is er op gericht om het bodemarchief, zoals archeologen het noemen, onaangeroerd te laten. Het komt er op neer dat de invloeden van buitenaf zoveel mogelijk weg gehouden worden van het erfgoed. Het lijkt veel op de wijze waarop musea omgaan met roerend erfgoed: door het te onttrekken aan de gang van alledag, door het te musealiseren.

3. slide De reeks RCE uitgaven 'Een toekomst voor...'

Vanaf de jaren 80 werd de monumentenzorg geconfronteerd met ingrijpende veranderingen. Enerzijds verliezen steeds meer gebouwen hun oorspronkelijke functie. Kerken en kloosters lopen leeg, boerderijen vallen ten prooi aan schaalvergroting, watertorens, allerlei typen gebouwen behoeven herbesteding. Het is goed te illustreren met de reeks 'een toekomst voor ..' die de RCE in de loop van de tijd heeft uitgebracht. Bij de herbesteding streeft men naar het behoud van zoveel mogelijk erfgoedwaarde binnen de nieuwe functie van het gebouw.

4. slide De Beemster is werelderfgoed, maar zal in ontwikkeling blijven, getuige de nieuwe (duurzame) kaasmakerij.

Sinds de jaren '90 is er aandacht voor het landschap als cultureel erfgoed. De schaal van de cultuurlandschappen bracht met zich mee dat op een andere wijze met de bescherming van erfgoedwaarden omgesprongen moest worden. Een landschap kan moeilijk onder een museale stolp geplaatst worden. De bescherming is alleen mogelijk als de erfgoedwaarde deel uitmaakt van de ontwikkeling en het gebruik van de ruimte. Erfgoedwaarde is niet langer iets dat uit de dynamiek van de samenleving moet worden afgezonderd. Het draait er volwaardig in mee en is een (mede)bepalende kracht in die dynamiek. De samenleving ontwikkelt zich niet los van het erfgoed, maar juist met het erfgoed.

5. slide Karakterschetsen

Deze analyse van de ontwikkelingen in de erfgoedzorg komt van het Onderzoeksnetwork Erfgoed en Ruimte. De vier hoogleraren van het Network Erfgoed en Ruimte, Joks Jansen, Eric Luiten, Hans Renes en Jan Rouwendal, hebben in Karakterschetsen, Nationale Onderzoeksagenda Erfgoed en Ruimte, (2013) deze drie erfgoedbenaderingen beschreven en geduid. Ze karakteriseren de drie benaderingen met de termen sector, factor en vector. Daarmee geven ze aan hoe erfgoed zich verhoudt tot de ruimtelijke ontwikkeling. (Karakterschetsen is als pdf op de website van de RCE te vinden.)

6. slide erfgoed en ruimtelijke ontwikkeling: sector, factor, vector.

Erfgoed als sector, geïsoleerd van de ruimtelijke ontwikkeling, is gericht op collectievorming en afscherming van invloeden van buitenaf en op beperking van het verlies van erfgoedwaarde. Erfgoed als factor zoekt een positie als onderhandelaar in het proces van ruimtelijke ontwikkeling en streeft naar revitalisering van erfgoed. De derde benadering plaatst erfgoed midden in de ruimtelijke ontwikkeling en maakt het daarmee medesturend. Het is als het ware een vector, "die de ruimtelijke planvorming in bredere zin van historische context voorziet, inspireert en richting geeft." (p.14) Erfgoed als sector is gefocust op waardestelling en wil verlies van waarde zoveel mogelijk tegengaan. Erfgoed als vector is uit op waardecreatie, het toevoegen van erfgoedwaarde aan nieuwe ontwikkelingen in de omgeving.

7. slide schema typering benaderingswijzen sector, factor, vector

De drie benaderingswijzen bestaan naast elkaar. De verschillen worden in Karakterschetsen nader getypeerd, wat een interessant schema oplevert. De hoogleraren duiden de drie benaderingswijzen onder meer als filosofie, als sturingsconcept en als regime.

8. slide Laan van de Leefomgeving

Voor de bescherming van cultureel erfgoed hebben we binnenkort een Erfgoedwet. Zeker zo belangrijk voor veel erfgoed zal de nieuwe Omgevingswet worden, die naar verwachting in 2018 in werking zal treden. De wet is gericht op het vereenvoudigen van de bestaande wet- en regelgeving, die door veel gemeenten als te ingewikkeld wordt ervaren. De burger krijgt meer mogelijkheden om zelf aan de slag te gaan en eigen zaken te regelen. Om dat te bevorderen en te ondersteunen richt de Rijksoverheid een Laan van de Leefomgeving in met informatiehuizen. Daar kan men informatie vinden op belangrijke thema's als energie, milieu en veiligheid. Ook cultureel erfgoed krijgt een plek aan de Laan in het Huis van de Cultuurhistorie.

9. slide fietstunnel Rijksmuseum

Dat huis zal de komende tijd worden ingericht. Voor het mobiel erfgoedveld is er veel belang bij om een goede plaats in dat huis te krijgen. Mobiel erfgoed is bij uitstek erfgoed dat zich bevindt in de leefomgeving en deel uitmaakt van de ruimtelijke ordening. Mobiel erfgoed is nauw verbonden met de historische infrastructuur en alleen dat al maakt dat de Mobiele Collectie Nederland een belangrijke stakeholder is.

10. slide museum Stoomtram Hoorn-Medemblik

Jaap Nieweg heeft altijd beweerd dat de Stoomtram Hoorn-Medemblik meer is dan een spoorlijn met een stoomtram. Het landschap maakt evenzeer deel uit van het historisch ensemble. Ik denk dat hij daar gelijk in heeft. Zijn zienswijze komt overeen met de integrale benadering van erfgoed, waarbij het gaat om een samengaan in plaats van isoleren. De verandering is niet tegen te gaan, maar wel te beïnvloeden. Daar is voor het erfgoedveld winst te behalen, door op een open en constructieve manier aan tafel te zitten en de gesprekspartners van goede informatie te voorzien. Dat is een uitdaging voor de MCN. En het is een uitdaging voor de sectoren, niet in de laatste plaats voor Historisch Railvervoer Nederland. De RCE zal dat van harte ondersteunen: mobiel erfgoed - midden in de samenleving.